

R O Z S U D O K
V M E N E S L O V E N S K E J R E P U B L I K Y

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Martina Vladika a sudcov JUDr. Ivana Machyniaka a JUDr. Jozefa Kolcuna v právnej veci žalobcov 1/ **S. M.**, bývajúceho v D., L., 2/ **I. S.**, bývajúceho v R., 3/ **Ing. P. P.**, bývajúceho v M., V., v dovolacom konaní všetci zastúpení JUDr. M. B., advokátom v P., proti žalovanému **V., a.s.**, so sídlom v Ž., IČO X., v dovolacom konaní zastúpenému JUDr. J. P., advokátom v D., **o určenie neplatnosti zmluvy o budúcej zmluve**, vedenej na Okresnom súde v Dolnom Kubíne pod sp. zn. 7 C 1212/98, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 25. októbra 2005 sp. zn. 8 Co 308/2004, takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 25. októbra 2005 sp. zn. 8 Co 308/2004 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

Okresný súd Dolný Kubín rozsudkom zo 4. mája 2004 č.k. 7 C 1212/98-226 v poradí tretím určil, že zmluva o budúcej kúpnej zmluve uzavretá 31.1.1996 medzi žalobcami 1/ až 3/ a žalovaným, je neplatná a uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcom náhradu trov konania v sume 32.137,40 Sk na účet ich právneho zástupcu do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Vychádzal zo zistenia, že účastníci 31.1.1996 uzavreli zmluvu o budúcej kúpnej zmluve, predmetom ktorej je záväzok budúcich predávajúcich, že v prípade realizácie práva vyplývajúceho z ručenia P., a.s., K., odpísaním dlhovanej sumy z úverových zmlúv z účtu žalovaného, predajú budúcemu kupujúcemu nehnuteľnosť

uvedenú v článku I. zmluvy s tým, že kúpna cena vo výške 2.836.800 Sk bola zaplatená pred podpísaním tejto kúpnej zmluvy formou zápočtu sumy, ktorá bude žalovanému odpísaná z titulu realizácie práva z ručenia. Uviedol, že ak medzi účastníkmi zmluvy bola vôľa spravovať ich záväzkový vzťah Obchodným zákonníkom, hoci sa obsah zmluvy nijako nedotýkal podnikateľskej činnosti samotných žalobcov, mohli túto zmluvu platne uzatvoriť podľa § 289 Obch. zák., len ak uzavreli dohodu v zmysle § 262 Obch. zák. v písomnej forme. Keďže sa tak nestalo, zmluvu o budúcej kúpnej zmluve považoval za neplatnú podľa § 40 ods. 1 Občianskeho zákonníka (ďalej len OZ) a súčasne aj podľa § 39 OZ, lebo svojim obsahom odporuje zákonu. Okrem toho z obsahu zmluvy nebolo jasné, prečo túto podpísal S., a.s., D. a ako mohol byť realizovaný zápočet medzi S., a.s., a žalovaným, ak povinnosť plniť kúpnu cenu mal žalovaný len vo vzťahu k žalobcom (žalobcov ako fyzické osoby nemožno stotožňovať s právnickou osobou, hoci boli jej štatutárnym orgánom). Dotknutý právny úkon považoval preto za absolútne neplatný aj z dôvodu, že tento nebol uzavretý určite a zrozumiteľne (§ 37 OZ).

Krajský súd v Žiline rozsudkom z 25. októbra 2005 sp. zn. 8 Co 308/2004 na odvolanie žalovaného rozsudok okresného súdu zmenil tak, že žalobu žalobcu zamietol a žalobcom uložil povinnosť nahradiť žalovanému spoločne a nerozdielne trovy konania. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že predmetom konania je negatívny určovací petit, v ktorom prípade je v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. nevyhnutnou podmienkou toho, aby súd mohol o návrhu rozsudkom meritórne rozhodnúť, existencia naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení. Naliehavý právny záujem na určovacej žalobe je daný vtedy, ak trvá stav objektívnej právnej neistoty v právnom vzťahu medzi žalobcami a žalovaným. Existenciu takéhoto stavu žalobcovia v priebehu konania nepreukázali. Tento svoj záver oprel o zistenia, že k uzavretiu zmluvy o budúcej kúpnej zmluve došlo potom, ako sa spoločnosť S., a.s., D., v ktorej žalobcovia boli konateľmi, dostala do ekonomických problémov, a že žalovaný, považujúc zmluvu za platne uzavretú, podal na súd žalobu o nahradenie vyhlásenia vôle žalobcov. Súčasne konštatoval na základe akých dôvodov sa žalobcovia domáhali požadovaného určenia. Vychádzajúc z uvedeného rozsudok okresného súdu zmenil tak, že žalobu zamietol.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podali včas dovolanie žalobcovia. Navrhli rozhodnutie odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Uviedli, že odvolací súd nesprávne posúdil otázku ich naliehavého právneho záujmu na podanej žalobe. Podľa

ich názoru túto procesnú podmienku úspešnosti žaloby uvedenú v § 80 písm. c/ O.s.p. v dostatočnej miere preukázali. Poukázali na to, že v danej veci existencia naliehavého právneho záujmu spočíva najmä v tom, že napadnutá zmluva o uzavretí budúcej kúpnej zmluvy sa stala prostriedkom na nahradenie vyhlásenia vôle nielen účastníkov zmluvy, ale aj tretích osôb. Stav právnej neistoty v právnom vzťahu medzi účastníkmi konania v dôsledku tejto zmluvy trvá aj z dôvodu, že z jej obsahu celkom jednoznačne nevyplýva, podľa ktorého právneho predpisu bola zmluva uzavretá (o tom, že bola uzavretá podľa Obchodného zákonníka, svedčí v jej záhlaví citované ustanovenie § 289 a nasl. Obch. zák.). Ak sa totiž na zmluvu vzťahuje režim Obchodného zákonníka a zaviazaná strana nesplní záväzok uzavrieť zmluvu, podľa ustanovenia § 290 ods. 2 Obch. zák. platí, že oprávnená strana môže požadovať, aby obsah zmluvy určil súd alebo osoba určená v zmluve alebo môže požadovať náhradu škody spôsobenej porušením záväzku uzavrieť zmluvu. Podľa tohto ustanovenia sa však oprávnená strana nemôže domáhať súdnou cestou nahradenia vyhlásenia vôle a už vôbec nie proti tým osobám, ktoré neboli účastníkmi zmluvy. Poukázali tiež na nesprávne rozhodnutie odvolacieho súdu v časti týkajúcej sa priznania trov konania žalovanému.

Žalovaný vo vyjadrení k dovolaniu uviedol, že otázku platnosti zmluvy o budúcej kúpnej zmluve môže súd vyriešiť v konaní o nahradení prejavu vôle, ktoré konanie bolo začaté skôr. Nie je preto daný naliehavý právny záujem na samostatnej určovacej žalobe. Odvolací súd rozhodol preto správne, keď žalobu žalobcov pre tento nedostatok, zamietol.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods.1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podal účastník konania proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania preskúmal napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu v rozsahu vyplývajúcom z § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že ho treba zrušiť.

Z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. vyplýva, že dovolací súd je viazaný rozsahom dovolania a dovolacím dôvodom, vrátane jeho vecného (obsahového) vymedzenia dovolateľom. Obligatórne sa zaoberá len vadami vymenovanými v § 237 O.s.p. a tzv. inými vadami, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Hoci dovolatelia v dovolaní výslovne nenamietali vady uvedené v § 237 O.s.p., dovolací súd po preskúmaní veci dospel k záveru, že konanie pred odvolacím súdom je postihnuté vadou v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.

Podľa § 237 písm. f/ O.s.p. je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa účastníkovi konania postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.

Dôvodom zakladajúcim prípustnosť dovolania podľa citovaného zákonného ustanovenia je vadný postup súdu v občianskom súdnom konaní, ktorým sa účastníkovi odňala možnosť pred ním konať a uplatňovať procesné práva, ktoré sú mu priznané za účelom zabezpečenia účinnej ochrany jeho práv a oprávnených záujmov. O vadu, ktorá je z hľadiska § 237 písm. f/ O.s.p. významná, ide aj vtedy, ak bola účastníkovi konania odňatá reálna a efektívna možnosť konať pred súdom, spočívajúca v práve z objektívneho hľadiska právne a skutkovo argumentovať k vecnej a procesnej stránke rozhodovanej veci.

Dovolací súd dospel k záveru, že v posudzovanej veci ide práve o takýto prípad.

V prejednávanej veci súd prvého stupňa potom, ako krajský súd dvakrát jeho predchádzajúce rozhodnutia zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie, zaoberal sa vecou v jej merite a po vykonanom dokazovaní dospel k právnomu názoru, že zmluva o budúcej kúpnej zmluve je absolútne neplatný právny úkon z dôvodov, že nebola urobená určite a zrozumiteľne (§ 37 OZ), že svojim obsahom odporuje zákonu (§ 39 OZ) a že nebola urobená v zákonom predpísanej forme (§ 40 ods. 1 OZ). Keďže spor skúmal po vecnej stránke a v merite veci aj rozhodol, otázku naliehavého právneho záujmu žalobcov na podanej žalobe vyriešil kladne.

Odvolací súd založil svoj zmeňujúci rozsudok, v porovnaní so súdom prvého stupňa, na právnom názore odlišnom od právneho názoru súdu prvého stupňa, keď vychádzal z toho, že žalobcovia nepreukázali naliehavý právny záujem na podanej žalobe. Následne, po vecnej stránke, správnosť rozsudku súdu prvého stupňa neskúmal. Rozhodol tak napriek tomu, že ani v jednom z predchádzajúcich rozhodnutí, či už okresného súdu alebo krajského súdu, súdy nevyslovili, čo i len pochybnosť, o existencii naliehavého právneho záujmu žalobcov na podanej žalobe a že rovnako žalovaný, ani v priebehu konania a ani v ostatne podanom odvolaní netvrdil, že na strane žalobcov chýba existencia naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení.

Dovolací súd je toho názoru, že toto konanie odvolacieho súdu, z ktorého vzišlo dovolaním napadnuté rozhodnutie, neprebehlo podľa zásad spravodlivého procesu.

Právo na súdnu ochranu, okrem Ústavy Slovenskej republiky (Čl. 46 ods. 1), Listiny základných práv a slobôd (Čl. 36 ods. 1) a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Čl. 6 ods. 1), zabezpečujú a vykonávajú aj jednotlivé ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku (napr. § 41 O.s.p., § 123 O.s.p., § 115 O.s.p. a pod.). Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu a tomu zodpovedajúcu povinnosť súdu o veci konať. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami, ale aj povinnosťami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (viď nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. augusta 2001 II. ÚS 14/2001, z 13. novembra 2002 II. ÚS 132/02). Obsahom práva na súdnu ochranu v rámci spravodlivého procesu je i právo účastníka, aby sa jeho vec, ak to zákon pripúšťa, prejedнала v dvojinštančnom konaní.

Podľa dovolacieho súdu, odvolací súd svojím vyššie uvedeným postupom, porušil právo žalobcov na spravodlivý proces, pretože tým, že svoje rozhodnutie „nečakane“ založil na iných právnych záveroch než súd prvého stupňa, správnosť ktorých doposiaľ nikto nespochybňoval, odňal žalobcom právo namietat' tento jeho právny názor na inštančne vyššom súde. K novým právnym záverom odvolacieho súdu sa žalobcovia nemali možnosť vyjadriť, prípadne vzniesť nové tvrdenia, ktoré z hľadiska doterajších právnych záverov súdu prvého stupňa, sa nejavili významné. Ak odvolací súd dospel v otázke naliehavého právneho záujmu k inému právnemu záveru než súd prvého stupňa bez toho, aby sa okresný súd z tohto pohľadu vecou bližšie zaoberal, mal správne rozhodnutie prvostupňového súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Požiadavke dôsledného rešpektovania ústavného princípu dvojinštančnosti občianskeho súdneho konania odvolací súd mohol učiniť zadosť iba kasačným rozhodnutím. Tým, že odvolací súd tak nepostupoval, znemožnil žalobcom realizáciu ich procesných práv, lebo im odoprel právne a skutkovo argumentovať k procesnej stránke rozhodovanej veci. Tým ich zbavil možnosti prieskumu správnosti nových, prípadne z pohľadu súdu prvého stupňa dosiaľ bezvýznamných, avšak z hľadiska právneho posúdenia veci odvolacím súdom, rozhodujúcich skutkových zistení. Svojím postupom teda žalobcom odňal možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. Táto vada je tak závažnou procesnou vadou, že rozhodnutie vydané v takomto konaní, nemôže byť považované za správne, pričom dovolací súd je povinný na jej existenciu prihliadnuť aj bez návrhu

(ex officio). Najvyšší súd Slovenskej republiky preto rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 1 O.s.p. zrušil a vec mu podľa ods. 2 tohto ustanovenia vrátil na ďalšie konanie.

Hoci posudzovať právne závery odvolacieho súdu je zatiaľ predčasné, dovolací súd dáva odvolaciemu súdu do pozornosti, že určovacia žaloba podľa § 80 písm. c/ O.s.p., medzi ktoré podľa zaužívanej súdnej praxe patrí aj žaloba o neplatnosť zmluvy, má miesto nielen tam, kde jej pomocou možno eliminovať stav ohrozenia práva či neistoty v právnom vzťahu a k odpovedajúcej náprave nemožno dospieť inak, ale aj v prípadoch, v ktorých určovacia žaloba účinnejšie než iné právne prostriedky vystihuje obsah a povahu riešeného právneho vzťahu, takže jej prostredníctvom možno dosiahnuť úpravy, ktorá odvráti prípadné budúce spory medzi účastníkmi, resp. v ktorých určovacia žaloba vytvára pevný právny základ pre právny vzťah účastníkov sporu a môže sa ňou predísť žalobe na plnenie (viď rozsudok NS SR z 21. februára 1997 sp. zn. 3 Cdo 137/96, rozsudok NS SR uverejnený v časopise Zo súdnej praxe 40/1996 zošit 4).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znovu o trovách pôvodného i dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. marca 2008

JUDr. Martin V l a d i k, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: